

**ROLUL COMPETENȚELOR ANTREPRENORIALE ÎN ASIGURAREA
COMPETITIVITĂȚII ENTITĂȚILOR AGRICOLE**

Tatiana ȘEVCIUC¹, dr., conf. univ.
Universitatea Agrară de Stat din Moldova,
Veronica PRISĂCARU², dr., conf. univ.
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Dezvoltarea durabilă a oricărei entități economice implică necesitatea mobilizării unei serii vaste de instrumente și factori, astfel încât să se asigure o simbioză a eforturilor în vederea atingerii la un nivel optim a obiectivelor asumate. Actualitatea temei abordate rezultă din necesitatea dezvoltării competențelor antreprenoriale care reprezintă un interes major, în virtutea multiplelor sale avantaje de natură economică, ecologică și socială și, implicit, a rolului potențial în atingerea competitivității entităților. În acest context, prezenta cercetare își trasează drept obiectiv identificarea, prezentarea și valorificarea tuturor factorilor cu influență directă și indirectă, imediată și de perspectivă în materie de competență antreprenorială ce stau la baza asigurării competitivității entităților agricole. Metodele de cercetare utilizate sunt analiza și sinteza, deducția, metoda transferului de concepte, metoda criticii, interviuarea.

Rezultatele cercetării se vor axa pe îmbunătățirea programelor de studii de licență 0811.1 – Agronomie, 0811.5 – Protecția plantelor, 0811.2 Selecția și genetica culturilor, 0811.6 Zootehnie și 0811.7 Siguranța produselor agroalimentare. Accent major va fi pus pe investigarea opiniei reprezentanților mediului de afaceri și, în această bază, a recomandărilor echipei de proiect privind îmbunătățirea programelor de studii menționate anterior. În temeiul ultimului raționament, stabilirea direcțiilor de îmbunătățire a programelor de studii a specialiștilor pentru sectorul respectiv se impune ca o acțiune necesară și de o relevanță deosebită.

Cercetarea a fost realizată în cadrul proiectului „Abordări previzionale a sporirii calității competențelor în învățământul superior agrar în bază parteneriatului cu mediul de afaceri”, cu cifrul nr.20.80009.0807.41, autoritatea contractantă - Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare.

Cuvinte-cheie: competențe, entitate agricolă, program de studii, specialiști, angajatori.

The sustainable development of any economic entity implies the need to mobilize a wide range of tools and factors, so as to ensure a symbiosis of efforts to achieve the optimal objectives. The topicality of the approached topic results from the need to develop entrepreneurial skills that represent a major interest, by virtue of its multiple economic, ecological and social advantages and, implicitly, of the potential role in achieving the competitiveness of entities. In this context, the present research aims to identify, present and capitalize on all factors with direct and indirect, immediate and prospective influence on entrepreneurial competence that underlie the competitiveness of agricultural entities. The research methods used are analysis and synthesis, deduction, the method of transferring concepts, the method of criticism, interviewing.

The research results will focus on improving undergraduate programs 0811.1 - Agronomy, 0811.5 - Plant protection, 0811.2 Crop selection and genetics, 0811.6 Animal husbandry and 0811.7 Safety of agri-food products. Major emphasis will be placed on investigating the views of business representatives and, on this basis, the recommendations of the project team on improving the curricula mentioned above. Based on the latest reasoning, the establishment of directions for the improvement of the curricula of specialists for the respective sector is required as a necessary action and of particular relevance.

The research was carried with the support of the project "Predictive approaches to increasing the quality of skills in agricultural higher education based on the partnership with the business

¹ © Tatiana ȘEVCIUC, sevciuctatiana@mail.ru, 069099671

² © Veronica PRISĂCARU, v.prisacaru@uasmd.md

environment", No. 20.80009.0807.41, contracting authority – the National Agency for Research and Development.

Key words: skills, agricultural entity, study program, specialists, employers.

JEL Classification: 631.15 (478)

Introducere

În calitatea sa de sector strategic pentru Republica Moldova, agricultura constituie un obiect de investigație cu o semnificație deosebită. Centrarea atenției savanților autohtoni, factorilor de decizie, dar și a comunității europene asupra agriculturii Republicii Moldova este determinată de rolurile multiple care revin acestuia în dezvoltarea economică a țării, asigurarea populației cu produse alimentare și a industriilor de procesare cu materie primă, crearea/menținerea locurilor de muncă pentru o bună parte din populația economic activă a țării, asigurarea unui cadru social adecvat populației din mediul rural ș.a. [1] În pofida conștientizării semnificației sale majore, sectorul respectiv rămâne însă la un nivel insuficient de dezvoltare și, ca urmare, nu-și poate exercita rolurile menționate mai sus la nivelul scontat. Astfel, conform datelor Biroului Național de Statistică (în continuare BNS), producția globală agricolă în gospodăriile de toate categoriile (întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile populației) în anul 2020, conform estimărilor preliminare, a marcat 72,9% față de anul 2019. Micșorarea producției globale agricole (cu 27,1%) a fost determinată de scăderea producției vegetale cu 35,9% (care a cauzat reducerea indicelui general al producției globale agricole cu 26,1%) și producției animaliere - cu 3,8% (-1,0%).[4]

În anul 2020 ponderea producției vegetale în total producția agricolă a constituit 64% (în anul 2019 – 73%), producției animaliere revenind 36% (în anul 2019 – 27%) [4]. Potrivit estimărilor BNS erau înregistrate 3723 întreprinderi cu genul principal de activitate – agricultura. Conform aceleiași surse, la etapa actuală efectiv în activitatea agricolă sunt implicate sub 6000 întreprinderi, inclusiv 5280 întreprinderi încadrate în producția vegetală, o parte din care practică agricultura ca gen secundar de activitate. Acest fapt poate fi calificat ca o creștere a numărului de inițiative antreprenoriale, dar nu și al sporirii nivelului de performanță al sectorului vizat. Ultimul raționament este argumentat prin rezultatele analizei unei serii de indicatori rezultativi, atât cantitativi, cât și și calitativi, care reflectă activitatea întreprinderilor din sectorul dat. [2]

În temeiul celor constatate deducem că tendințele actuale în evoluția sectorului agroalimentar nu pot fi considerate ca repere pentru un pronostic optimist cu privire la crearea locuri de muncă suplimentare pentru viitorii absolvenți ai programelor de studii vizate în cercetare. Dar, accent major se va face pe calitatea studiilor și a abilităților dezvoltate în procesul învățării.

Este evident că situația creată poate fi remediată prin sporirea eficienței tuturor ramurilor economiei naționale dar, printre acestea, agricultura rămâne totuși pe poziția sa de ramură strategică și, respectiv, necesită intervenții prioritare pentru a putea fi valorificată optim ca factor al creșterii economice și sociale. Republica Moldova se confruntă cu așa probleme, ca echilibrul comercial agro-alimentar în declin, productivitatea mult mai redusă a muncii comparativ cu țările europene, rentabilitatea scăzută a sectorului agricol etc, fiind evidențiați o serie de factori cu impact negativ asupra prosperității agriculturii, și anume:

- migrarea masivă a populației din zonele rurale;
- dezvoltarea problematică a sectorului zootehnic;
- poziția dominantă a culturilor cu valoare redusă în producția agricolă în detrimentul culturilor cu valoare înaltă;
- structura duală și fragmentată a gospodăriilor agricole;
- dependența în întregime a producătorilor agricoli de importul de produse de uz fitosanitar și fertilizanți, semințe și combustibil;
- condiții de comerț nefavorabile pentru fermieri;
- prețurile reduse la produsele agricole;
- ponderea limitată a investițiilor în agricultură;

• structura organizatorică subdezvoltată a producătorilor din Republica Moldova (lipsa unor formațiuni instituționale pentru agricultori care ar facilita accesul acestora la piețe, lipsa de cooperare și organizare a fermierilor);

• dezvoltarea lentă (uneori negativă) a industriei de procesare a produselor alimentare etc. [3]

După cum rezidă din cele expuse mai sus, în conexiune cu activitățile agricole se află și industria alimentară – ramură cu implicații substanțiale în procesarea și, deci, valorificarea optimă a materiei prime furnizate de agricultură, precum și asigurarea populației cu produse alimentare. În această ordine de idei, centrarea eforturilor pe asigurarea prosperității agriculturii se produce concomitent cu direcționarea spre dezvoltarea industriei alimentare, astfel fiind constatăată o necesitate a sinergiei eforturilor spre dezvoltarea sectorului agroalimentar. Fiind bine cunoscut rolul acestora în dezvoltarea economică și socială a țării, se constată însă existența unei serii întregi de probleme ecologico-economice legate de gestionarea lor, probleme care impun necesitatea centrării atenției pe managementul acestora și, implicit, pe formarea competențelor profesionale de calitate a viitorilor specialiști apti să schimbe situația și să asigure performanța sectorului, deci, factorul uman având însă un rol hotărâtor, el fiind acel care este în măsură să mobilizeze și gestioneze toți ceilalți factori: naturali, materiali, financiari, informaționali.

În acest context nu putem trece cu vederea și problema eficienței reduse a sistemului de învățământ, fiind vociferată tot mai des de către angajatori, neconcordanța între competențele furnizate de sistemul de învățământ și cerințele de pe piața forței de muncă, absența unui program eficace de instruire pentru antreprenorii agricoli, precum și eficacitatea redusă a sistemului de cercetări agricole.

În temeiul celor expuse, considerăm deosebit de actual și semnificativ prezentul studiu, acesta fiind axat și pe studierea opiniei angajatorilor actuali și potențiali cu privire la următoarele aspecte:

- calitatea formării competențelor profesionale și transversale;
- valorificarea competențelor ce urmează să fie formate la un nivel calitativ mai înalt;
- direcțiile de sporire a calității competențelor de formare profesionale.

În această ordine de idei, vom prezenta rezultatele analizei sectorului producției animaliere în Republica Moldova și a investigării opiniei reprezentanților mediului de afaceri și, în această bază, a recomandărilor privind îmbunătățirea programelor de studii de licență 0811.6 Zootehnie și 0811.7 Siguranța produselor agroalimentare.

Studiul sectorului producției animaliere în Republica Moldova este elucidat de indicatorii economici principali, precum și tendința acestora pe un orizont de timp. Implicit, expunem factorii care condiționează rentabilitatea redusă a sectorului producției animaliere în Republica Moldova, aceștia fiind deduși în baza analizei unor studii analitice și cercetări în domeniu (tabelul 1).

Tabelul 1. Factorii care condiționează rentabilitatea redusă a sectorului producției animaliere în Republica Moldova

Grupele de factori în funcție de natura sa	Conținutul factorilor
Factori de natură tehnologică	• Constrângeri de resurse interne (în special furaje limitate); • Disponibilității reduse de pășuni de bună calitate determinate de condiții meteorologice nefavorabile și de capacități de irigare insuficiente; • Valorificarea unor rase necompetitive.
Factori de natură managerială	• Instrumente slab dezvoltate de diminuare a riscurilor; • Lipsa cunoștințelor în promovarea produselor.
Factori de natură economico-financiară:	• Costurile locale de producție relativ ridicate; • Productivitate scăzută a animalelor; • Pondere limitată a investițiilor; • Pondere limitată a capitalului străin în investiții active pe termen lung; • Dobânzi înalte la creditele bancare și perioada de timp scurtă pe care se oferă creditele; • Absența resurselor necesare pentru a realiza procesarea cel puțin parțială a producției.

Factori care vizează mecanismele statale de gestionare a sectorului	• Instabilitatea legislației ce crește costurile afacerii și nu le permite producătorilor să facă prognoze pe perioade mai mari de timp; • Instabilitatea politicii țării în domeniul colaborării internaționale.
Factorii ai pieței	• Presiuni dure cauzate de importurile de animale mai ieftine; • Dificultăți în penetrarea pe piețe, inclusiv și pe piețe externe ca urmare a incapacității de a concura cu produsele subvenționate de carne/lactate mai ieftine, care vin de pe piețele UE și CSI; • Subdezvoltarea pieței funciare.
Factori naturali	• Condiții meteorologice nefavorabile.

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda transferului de concepte, metoda criticii, deducția)

În conformitate cu problemele identificate în evoluția sectorului producției animaliere, au fost precizate două obiective de bază de gradul I care trebuie să și le asume sistemul de educație profesională în domeniul producției animaliere cu referire la îmbunătățirea competențelor aferente tehnologiilor aplicate, precum și a celor antreprenoriale și manageriale. Implicit, au fost precizate obiective specifice privind îmbunătățirea unor competențe concrete în cadrul unităților de curs ale programelor de studii, acestea servind ca bază pentru elaborarea anchetei producătorilor.

În scopul identificării direcțiilor de îmbunătățire a programului de studii superioare de licență 0811.6 Zootehnie au fost antrenați 33 producători. Opiniile producătorilor privind relevanța modificărilor propuse sunt redată în tabelul 2.

Tabelul 2. Evaluarea opiniei producătorilor cu privire la direcțiile de îmbunătățire a competențelor la programul 0811.6 Zootehnie

Denumirea competențelor/conținutul intervențiilor	Au declarat că sunt necesare	
	pers.	%
Competențe profesionale		
1. Aplicarea tehnologiilor performante de producție	33	100
2. Adaptarea tehnologiilor de producție la schimbările climatice și exigențele ecologice	33	100
3. Aplicarea tehnologiei de creștere a șinșilelor.	23	70
Competențe manageriale și antreprenoriale		
4. Argumentarea economică a structurii organizatorice a unităților economice	31	94
5. Evaluarea și gestionarea riscurilor	33	100
6. Aplicarea instrumentelor eficace de promovare a produselor	33	100
7. Aplicarea instrumentelor de investigare a pieței	32	97
8. Negocierea contractelor de vânzare-cumpărare	33	100
9. Planificarea și gestionarea eficace a costurilor	32	97
10. Elaborarea planurilor de afaceri	33	100
11. Elaborarea și gestionarea proiectelor cu finanțare rambursabilă și nerambursabilă	33	100
Intervenții cu caracter organizatoric		
12. Racordarea graficului stagiilor de practică cu grafiul activităților unităților de producție – baze de practică	33	100
13. Majorarea numărului de ore la disciplina „Creșterea păsărilor”.	21	64
14. Majorarea perioadei practicii de producție pentru studenții cu frecvență de la 4 săptămâni la 6 săptămâni.	33	100

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda interviului)

După cum remarcăm din tabelul 2, majoritatea propunerilor făcute la faza inițială a investigației au fost aprobate de către majoritatea absolută a respondenților. S-au exprimat îndoieli de către o parte de producători cu privire la necesitatea includerii în program a tehnologiei de creștere a șinșilelor, precum și a majorării numărului de ore la disciplina „Creșterea păsărilor”. Totuși, chiar și la aceste poziții, ponderea celor care sunt de acord cu ele este majoritară.

De rând cu intervențiile propuse de echipa de cercetare, respondenții au menționat necesitatea îmbunătățirii la viitorii specialiști a următoarelor competențe profesionale:

- cultivarea furajelor;
- producerea furajului combinat;
- gestionarea pășunatului;
- optimizarea rațiilor de hrănire a animalelor;
- selecția animalelor;
- procesarea cărnii;
- cunoașterea biologiei albinelor;
- cunoașterea particularităților biologice ale plantelor utilizate în apicultură (perioada de înflorire, capacitatea de eliminare a nectarului etc.);
- aplicarea tehnologiilor ecologice de producție;
- creșterea și exploatarea animalelor în stabulație;
- cunoașterea și utilizarea utilajelor și echipamentelor moderne de producție;
- cunoașterea și aplicarea tehnologiilor automatizate de producție;
- cunoașterea și utilizarea preparatelor bio în apicultură;
- cunoașterea și respectarea standardelor de calitate a producției.
- atragerea și gestionarea eficace și eficientă a investițiilor și subvențiilor.

Pe lângă competențele evidențiate mai sus, respondenții au accentuat și necesitatea îmbunătățirii competenței transversale de utilizare a tehnologiilor informaționale în procesele tehnologice.

În scopul evidențierii intervențiilor necesare în programul de studii superioare de licență 0811.7 *Siguranța produselor agroalimentare* au fost antrenați 33 producători agricoli. Implicat menționăm că remanierea propusă se axează prioritar pe competențele manageriale și antreprenoriale și pe unele modificări cu caracter organizatoric, în virtutea noutății relative a programului analizat. Părerile respondenților privind necesitatea modificărilor propuse la etapa inițială sunt redată sintetic în tabelul 3.

Tabelul 3. Evaluarea opiniei producătorilor cu privire la direcțiile de îmbunătățire a competențelor la programul 0811.7 Siguranța produselor agroalimentare

Denumirea competențelor/conținutul intervențiilor	Au declarat că sunt necesare	
	pers.	%
Competențe manageriale și antreprenoriale		
1. Argumentarea economică a structurii organizatorice a unităților economice	31	94
2. Evaluarea și gestionarea riscurilor	33	100
3. Aplicarea instrumentelor eficace de promovare a produselor	33	100
4. Aplicarea instrumentelor de investigare a pieței	32	97
5. Negocierea contractelor de vânzare-cumpărare	33	100
6. Planificarea și gestionarea eficace a costurilor	32	97
7. Elaborarea planurilor de afaceri	33	100
8. Elaborarea și gestionarea proiectelor cu finanțare rambursabilă și nerambursabilă	33	100
Intervenții cu caracter organizatoric		
9. Majorarea numărului de ore practice la disciplina Managementul și evaluarea factorilor de risc a produselor agroalimentare de la 12 la 24.	29	88
10. Majorarea numărului total de ore la disciplina Aparare de măsurat și control al calității produselor de origine animală de la 90 la 180.	28	85
11. Transferarea disciplinelor Aparare de măsurat și control al calității produselor de origine animală și Aparare de măsurat și control al calității produselor de origine vegetală din discipline opționale în discipline obligatorii.	29	88
12. De realizat practica didactică și de producție în direcțiile teritoriale ANSA în vederea studierii aspectelor de calitate și siguranță a alimentelor.	32	97

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda interviului)

Conform datelor tabelului 3, toate propunerile incluse de echipa de cercetare la faza inițială a investigației au fost aprobate de majoritatea absolută a respondenților. De rând cu intervențiile propuse de echipa de cercetare, fiindu-le solicitate opinii separate, respondenții au evidențiat încă o serie de *competențe profesionale* de a fi îmbunătățite:

- prelevarea probelor la animale;
- cunoașterea bolilor specifice diferitor categorii de animale (inclusiv infecțioase);
- cunoașterea măsurilor de prevenire a bolilor la animale;
- cunoașterea măsurilor de prevenire a pandemiilor;
- cunoașterea proceselor de ambalare primară a producției;
- utilizarea aparatelor de verificare a calității produselor;
- aplicarea tehnologiilor ecologice de producție;
- procesarea cărnii și a laptelui;
- producerea furajelor combinate;
- cunoașterea preparatelor ecologice de tratare a animalelor și păsărilor;
- cunoașterea și respectarea standardelor de calitate a producției și a cerințelor certificării HACCP.

HACCP.

Concomitent, majoritatea respondenților au atras atenția și la necesitatea îmbunătățirii *competenței transversale* de aplicare a tehnologiilor informaționale în procesele de muncă.

În continuare vom prezenta rezultatele analizei sectorului producției vegetale în Republica Moldova și a investigării opiniei reprezentanților mediului de afaceri și, în această bază, a recomandărilor privind îmbunătățirea programelor de studii de licență 0811.1 – *Agronomie*, 0811.5 – *Protecția plantelor* și 0811.2 *Selecția și genetica culturilor agricole*.

Reflecția sumară asupra analizei sectorului producției vegetale în Republica Moldova poate fi prezentată prin prisma indicatorilor economici de bază. În baza sintezei mai multor studii analitice asupra nivelului de dezvoltare a producției agricole în Republica Moldova și problemelor aferente, au fost deduși factorii rentabilității reduse a producției vegetale după cum urmează (tabelul 4):

Tabelul 4. Factorii care condiționează rentabilitatea redusă a sectorului producției vegetale în Republica Moldova

Grupele de factori în funcție de natura sa	Conținutul factorilor
Factori de natură tehnologică	• Poziția dominantă a culturilor cu valoare redusă (cereale, plante oleaginoase, sfeclă de zahăr); • Nivelul scăzut de aplicare a tehnologiilor agricole moderne (soiuri rezistente la secetă, instrumente de protecție antigrindină etc.); • Capacități de irigare insuficiente.
Factori de natură managerială	• Structura duală și fragmentată a întreprinderilor agricole; • Instrumente slab dezvoltate de diminuare a riscurilor; • Lipsa cunoștințelor în promovarea produselor.
Factori de natură economico-financiară:	• Costurile locale de producție relativ ridicate; • Productivitate mult mai redusă a culturilor agricole comparativ cu țările UE; • Ponderea limitată a investițiilor în agricultură; • Ponderea limitată a capitalului străin în investiții active pe termen lung; • Dobânzi înalte la creditele bancare și perioada de timp scurtă pe care se oferă creditele; • Lipsa condițiilor și infrastructurii de păstrare a produselor; • Absența resurselor necesare pentru a realiza procesarea cel puțin parțială a producției.
Factori care vizează mecanismele statale de gestionare a	• Procedurile îndelungate și costisitoare de înregistrare a soiurilor; • Instabilitatea legislației, ce crește costurile afacerii și creează dificultăți realizării de prognoze pe perioade mai mari de timp;

sectorului	• Instabilitatea politicii țării în domeniul colaborării internaționale.
Factorii ai pieței	• Monopol pe piață locală din partea companiilor mari care nu permit producătorilor să-și comercializeze produsele fabricate la prețuri avantajoase; • Dificultăți în penetrarea pe piețe noi; • Concurență înaltă pe piețele externe; • Subdezvoltarea pieței funciare.
Factori naturali	• Condiții meteorologice nefavorabile.

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda transferului de concepte, metoda criticii, deducția)

În baza problemelor constatăte în evoluția sectorului producției vegetale, au fost identificate o serie de obiective de gradul I, și anume: obiective ce vizează aplicarea tehnologiilor de producție și obiective ce se referă la îmbunătățirea competențelor manageriale și antreprenoriale. Implicit, au fost precizate obiective specifice pentru fiecare grup de obiective de gradul I, acestea constituind reperul pentru formularea recomandărilor responsabililor programelor de educație profesională aferente.

În baza raționamentelor cu privire la intervențiile necesare în programele de studii vizate, a fost elaborată ancheta producătorilor din sector care a fost aplicată pe un eșantion total de 32 persoane, inclusiv cu privire la programul 0811.1 *Agronomie* s-au expus 32 persoane, iar vizavi de programele 0811.5 – *Protecția plantelor* și 0811.2 *Selecția și genetica culturilor agricole* și-au exprimat doleanțele 19 producători.

Inițial, conform conținutului anchetei, respondenții și-au exprimat acordul/dezacordul privind intervențiile propuse în program în baza evaluării preliminare a acestuia. Rezultatele obținute cu referire la programul 0811.1 *Agronomie* sunt redată în tabelul 5.

Tabelul 5. Evaluarea opiniei producătorilor cu privire la direcțiile de îmbunătățire a competențelor la programul 0811.1 *Agronomie*

Denumirea competențelor/conținutul intervențiilor	Au declarat că sunt necesare	
	pers.	%
Competențe profesionale		
1. Aplicarea tehnologiilor avansate de producție	31	97
2. Raționalizarea tehnologiilor de producție în funcție de factorii naturali (adaptarea la secetă spre exemplu, selectarea soiurilor mai puțin vulnerabile la secetă, înghețurile târzii etc.)	32	100
3. Argumentarea economică a asolamentelor (deprinderi de a identifica și a include în rotație culturi care vor putea aduce un venit mai mare sau, în situațiile când sunt resurse insuficiente, pe cele ce necesită costuri mai mici)	31	97
4. Argumentarea ecologică a asolamentelor (alegerea culturilor care au efecte benefice asupra mediului și solului)	30	94
5. Cunoașterea și respectarea condițiilor de aplicare a îngrășămintelor bacteriene	32	100
6. Aplicarea tehnologiei de cultivare a valerianei și armurariului	31	97
7. Aplicarea tehnologiei de cultivare a ghizdeiului.	29	91
Competențe manageriale și antreprenoriale		
8. Argumentarea economică a structurii organizatorice a unităților economice	31	97
9. Evaluarea și gestionarea riscurilor	31	97
10. Aplicarea instrumentelor eficace de promovare a produselor	32	100
11. Aplicarea instrumentelor de investigare a pieței	31	97
12. Negocierea contractelor de vânzare-cumpărare	30	94
13. Planificarea și gestionarea eficace a costurilor	31	97
14. Elaborarea planurilor de afaceri	31	97

15.Elaborarea și gestionarea proiectelor cu finanțare rambursabilă și nerambursabilă	31	97
Intervenții cu caracter organizatoric		
16.Majorarea perioadei practicii de producție pentru studenții cu frecvență la zi de la 4 săptămâni la 6 săptămâni	32	100
17.Transferarea disciplinelor <i>Legumicultura</i> și <i>Viticultura</i> din discipline opționale în discipline obligatorii.	32	100
18.Includerea în programul practicii didactice a participării la seminare dedicate zilei câmpului.	32	100

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda interviului)

Astfel s-a constatat că toate propunerile incluse în anchetă au fost aprobate de majoritatea absolută a respondenților. Concomitent, prin analiza răspunsurilor oferite de respondenți la întrebarea: „*Ce competențe/intervenții mai puteți propune în afară de cele enumerate mai sus astfel încât specialistul pregătit să poată activa cu succes în domeniul producției vegetale?*”, au fost concretizate unele aspecte privind îmbunătățirea programului analizat. Spre exemplu, au fost precizate tehnologiile avansate propuse de producători pentru a fi studiate, așa ca „no till” și „mini till”. De asemenea, au fost menționate și alte *competențe profesionale*, necesare de a fi îmbunătățite la viitorii specialiști, inclusiv și ca urmare a schimbărilor ce se produc la etapa actuală în domeniul cercetat:

- prelucrarea solului;
- fertilizarea solului;
- irigarea culturilor, inclusiv cu utilizarea dronelor;
- aplicarea măsurilor de protecție a plantelor;
- cultivarea furajelor;
- cultivarea legumelor în spații protejate;
- păstrarea produselor vegetale;
- cunoașterea și respectarea standardelor în vigoare;
- evidența primară a produselor vegetale;
- atragerea și gestionarea eficace și eficientă a investițiilor și subvențiilor.

Producătorii implicați în sondaj au menționat și necesitatea îmbunătățirii la studenți a următoarelor *competențe transversale*:

- utilizarea tehnologiilor informaționale;
- inovație în abordarea problemelor profesionale;
- responsabilitate și disciplină în raport cu atribuțiile de muncă.

Pentru a identifica direcțiile de îmbunătățire a programului de studii superioare de licență 0811.5 *Protecția plantelor*, a fost investigată opinia a 20 producători agricoli. Opiniile acestora privind necesitatea efectuării remanierilor propuse de echipa de lucru în program este redată în tabelul 6.

Tabelul 6. Evaluarea opiniei producătorilor cu privire la direcțiile de îmbunătățire a competențelor la programul 0811.5 Protecția plantelor

Denumirea competențelor/conținutul intervențiilor	Au declarat că sunt necesare	
	pers.	%
Competențe profesionale		
1. Aplicarea tehnologiilor avansate de cultivare și protecție a plantelor	19	95
2. Analiza factorilor biotici și abiotici care influențiază dezvoltarea bolilor și dăunătorilor	19	95
3. Depistarea și lichidarea focarelor obiectelor de carantină	19	95
4. Prognozarea dezvoltării organismelor nocive în cultura plantelor agricole	19	95
5. Utilizarea competență a echipamentului și aparatelor speciale în protecția plantelor	19	95
6. Folosirea diferitor metode de evaluare a eficienței măsurilor de protecție	19	95
7. Interpretarea corectă a actelor normative în protecția plantelor	19	95
Competențe manageriale și antreprenoriale		
8. Argumentarea economică a structurii organizatorice a unităților economice	19	95
9. Evaluarea și gestionarea riscurilor	19	95
10. Aplicarea instrumentelor eficace de promovare a produselor	20	100
11. Aplicarea instrumentelor de investigare a pieței	19	95
12. Negocierea contractelor de vânzare-cumpărare	19	95
13. Planificarea și gestionarea eficace a costurilor	19	95
14. Elaborarea planurilor de afaceri	19	95
15. Elaborarea și gestionarea proiectelor cu finanțare rambursabilă și nerambursabilă	19	95

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda interviului)

Din tabelul 6 rezultă că majoritatea absolută a respondenților sunt de acord cu remanierea propuse de echipa de cercetare. Printre cele mai relevante *competențe profesionale* suplimentare propuse de respondenți de a fi îmbunătățite, se enumeră:

- aplicarea măsurilor de protecție a plantelor în cadrul tehnologiei „no till”;
- protecția plantelor în condițiile încălzirii globale;
- protecția ecologică a plantelor;
- protecția biologică a plantelor;
- protecția integrată a plantelor;
- protecția plantelor pe teren protejat;
- utilizarea dronelor în procesele tehnologice;
- cultivarea legumelor în spații protejate;
- aplicarea tehnologiilor conservative de producție;
- cunoașterea standardelor în vigoare;
- cunoașterea profundă a preparatelor de protecție a plantelor, distingerea preparatelor contrafăcute.

Producătorii implicați în sondaj au menționat și necesitatea îmbunătățirii la studenți a următoarelor *competențe transversale*:

- utilizarea tehnologiilor informaționale;
- inovație în abordarea problemelor profesionale.

În procesul de identificare a direcțiilor de îmbunătățire a programului de studii superioare de licență 0811.2 – *Selecția și genetica culturilor agricole* au fost antrenați 20 producători. În virtutea faptului că programul respectiv de studii este relativ nou (deci are conținut actual), de către echipa de lucru nu au fost identificate în prealabil anumite competențe profesionale care ar necesita

îmbunătățire, ci doar competențe antreprenoriale și manageriale, precum și unele intervenții organizatorice necesare de a fi efectuate în conținutul programului. Opiniile producătorilor privind relevanța remanierilor propuse de echipa de lucru sunt redată în tabelul 7.

Tabelul 7. Evaluarea opiniei producătorilor cu privire la direcțiile de îmbunătățire a competențelor la programul 0811.2 Selecția și genetica culturilor agricole

Denumirea competențelor/conținutul intervențiilor	Au declarat că sunt necesare	
	pers.	%
Competențe manageriale și antreprenoriale		
1. Argumentarea economică a structurii organizatorice a unităților economice	19	95
2. Evaluarea și gestionarea riscurilor	19	95
3. Aplicarea instrumentelor eficace de promovare a produselor	19	95
4. Aplicarea instrumentelor de investigare a pieței	18	90
5. Negocierea contractelor de vânzare-cumpărare	18	90
6. Planificarea și gestionarea eficace a costurilor	19	95
7. Elaborarea planurilor de afaceri	19	95
8. Elaborarea și gestionarea proiectelor cu finanțare rambursabilă și nerambursabilă	19	95
Intervenții cu caracter organizatoric		
9. Transferarea disciplinei „Managementul în genetică, ameliorare și biotehnologie” din disciplină opțională în disciplină obligatorie.	19	95
10. Majorarea numărului de ore practice la disciplina „Ameliorarea specială a culturilor tehnice și furajere”.	20	100
11. Includerea în programul practicii didactice a participării la seminare dedicate zilei câmpului.	19	95

Sursa: elaborat de autori în baza metodelor de cercetare aplicate studiului (metoda interviului)

Datele tabelului 7 relevă acordul majorității respondenților cu propunerile făcute la etapa inițială a investigației de către echipa de cercetare. De rând cu intervențiile propuse în anchetă, respondenții au menționat necesitatea îmbunătățirii la viitorii specialiști a următoarelor competențe profesionale:

• utilizarea preparatelor agrochimice în combaterea buruienilor (*agrochimie/combateră buruienilor*);

- protecția ecologică și biologică a plantelor;
- utilizarea utilajelor pentru genetică&selecție;
- aplicarea tehnologiilor ecologice de producție;
- efectuarea microselecției;
- cunoașterea și valorificarea geneticii moleculare;
- cunoașterea organismelor genetic modificate;
- utilizarea dronelor în procesele tehnologice;
- aplicarea tehnologiilor conservative de producție;
- aplicarea metodelor noi de irigare;
- cunoașterea standardelor în vigoare;
- cultivarea legumelor în spații protejate.

Ca și în cazul programelor evaluate anterior, respondenții au menționat necesitatea îmbunătățirii următoarelor competențe transversale:

- utilizarea tehnologiilor informaționale în procesele tehnologice;
- abordarea inovațională a problemelor aferente sectorului.